

PROTOCOL

HOOGBEGAAFDHEID

1-1-2016

BS FRANCISCUS BUNDE

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	2
2. Achtergrondinformatie en doelgroep.....	3
3. Signalering en diagnostiek.....	8
4. Individuele leerlingbegeleiding.....	13
5. Evaluatie, taakomschrijving en borging.....	20
6. Bijlagen:	
1. Kenmerken van hoogbegaafden	22
2. Begrippen.....	30
3. Menstekening.....	31
4. Taken en criteria.....	34

1. Inleiding

De laatste jaren is er in het basisonderwijs steeds meer aandacht voor de meer- en hoogbegaafde leerlingen.

De groep meer- en hoogbegaafde leerlingen - de slimste 15 à 20 % van de basisschool - heeft immers een enorme potentie, zowel voor zichzelf als voor de maatschappij. Maar om dit potentieel tot bloei te laten komen, is er wel onderwijs-op-maat nodig; ook (of juist) in de basisschool!

Na het bestuderen van dit protocol gaan we ervan uit dat de leerkrachten op onze school meer inzicht hebben gekregen in de problematiek rond meer- en hoogbegaafde leerlingen, zodat zij beter in staat zijn om deze leerlingen te herkennen en hen onderwijs-op-maat te bieden binnen de mogelijkheden en het rooster van onze school.

Het is van belang dat iedere leerkracht, in elke groep, voldoende kennis en deskundigheid bezit om deze leerlingen te herkennen en begeleiden. Het hele team moet er immers voor zorgen dat deze leerlingen zich volwaardig kunnen ontplooiën en zich 'gezien' voelen. Net zoals de leerlingen met een leerachterstand, verdienen ook deze leerlingen met een voorsprong passend onderwijs.

2. Achtergrondinformatie en doelgroep

Wat is hoogbegaafdheid?

Er bestaat geen eenduidige definitie van hoogbegaafdheid. In de literatuur worden bekende modellen beschreven, o.a. de modellen van Renzulli, Mönks en Heller. Hieronder volgt de definitie die wij als Bs Franciscus hanteren.

Hoogbegaafdheid is een combinatie van een uitzonderlijke intelligentie, creativiteit van denken en doorzettingsvermogen. Hoogbegaafden zijn op het cognitieve vlak sterk, maar ook andere zaken spelen een belangrijke rol. De term wordt gebruikt om aan te geven dat ze opvallende vermogens of vaardigheden hebben. Dat geldt zowel voor kinderen als voor volwassenen.

Motivatie

Motivatie betekent taakgerichtheid en volharding. Een persoon die zeer grote intellectuele capaciteiten heeft zal ook de motivatie en het doorzettingsvermogen moeten hebben om zijn/haar taak te volbrengen. Als die motivatie ontbreekt zal de persoon niet tot hoogbegaafde prestaties komen. Dan is er dus wel sprake van een hoog intelligent persoon, maar niet van hoogbegaafd persoon.

Creativiteit

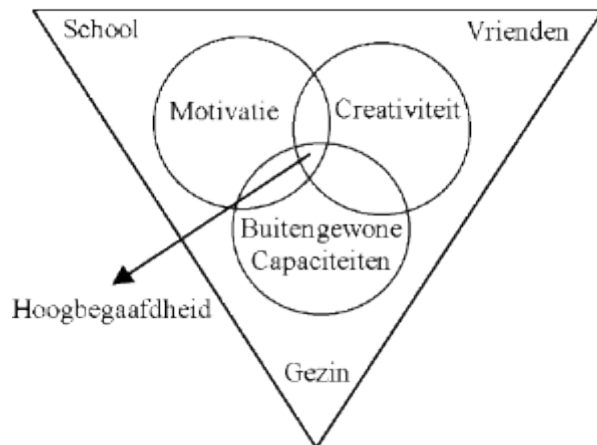
Creativiteit doelt op het creatief denkvermogen; het origineel en creatief zijn in het oplossen van problemen. Zeer intelligente personen bezitten van nature grote creativiteit in denken. Zij leggen gemakkelijk dwarsverbanden en maken grote denksprongen waardoor ze tot creatieve, vernieuwende oplossingsstrategieën kunnen komen.

Bij gebrek aan de ontwikkeling en toepassing van dit creatieve denkvermogen geldt hetzelfde als bij het gebrek aan motivatie: indien een hoog intelligent persoon zijn/haar creativiteit niet ontwikkelt en toepast op zijn/haar taak, zal er geen sprake zijn van een hoogbegaafde prestatie.

Professor Mönks

Professor Mönks (1993, Universiteit Nijmegen) heeft aan deze drie persoonlijkheidsfactoren, die door Renzulli omschreven werden (IQ, motivatie en creativiteit), nog drie omgevingsfactoren toegevoegd, namelijk: gezin, school en vrienden (of peers =ontwikkelingsgelijken).

Deze drie omgevingsfactoren (school, gezin en vrienden) beïnvloeden in sterke mate de ontwikkeling van zowel het intellect, de creativiteit als de motivatie van een hoog intelligent persoon. Naarmate deze omgevingsfactoren gunstiger en stimulerender zijn, stimuleren ze in meerdere mate de hoog intelligente persoon om tot hoogbegaafde prestaties te komen.

De basisschool heeft een belangrijke functie

Naast het gezin is in 'Het Triadisch model van Renzulli/Mönks' ook te zien hoe belangrijk de functie van de school is in de vroege ontwikkeling van hoog intelligente personen. De school kan immers zorgen voor de juiste uitdaging qua lesmateriaal en begeleiding van deze leerlingen.

Tevens kan de school zorgen dat de leerling met peers (=ontwikkelingsgelijken) in contact komt en in de gelegenheid gesteld wordt om (met enige regelmaat) met hen samen te werken. Dit kan georganiseerd worden door deze leerlingen in kleine groepjes onderling in de klas te laten samenwerken, of door het oprichten van een plusgroep (door de groepen heen) in de basisschool.

Er ligt dus een grote verantwoordelijkheid bij de basisschool om ervoor te zorgen dat ook deze leerlingen onderwijs-op-maat krijgen binnen de school en dat ze in de gelegenheid gesteld worden om met ontwikkelingsgelijken (in ieder geval af en toe) samen te werken. Dit is beide nodig omdat alleen dan ook deze leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen.

Tot de doelgroep van het protocol voor meer- en hoogbegaafde leerlingen behoren de leerlingen die volgens het in dit plan vastgelegde signalerings- en diagnosticeringsprotocol als zeer waarschijnlijk hoogbegaafd zijn geïdentificeerd.

Bij twijfel kan er een intelligentieonderzoek worden afgenomen.

Tot de doelgroep behoren ook de hoog intelligente leerlingen.

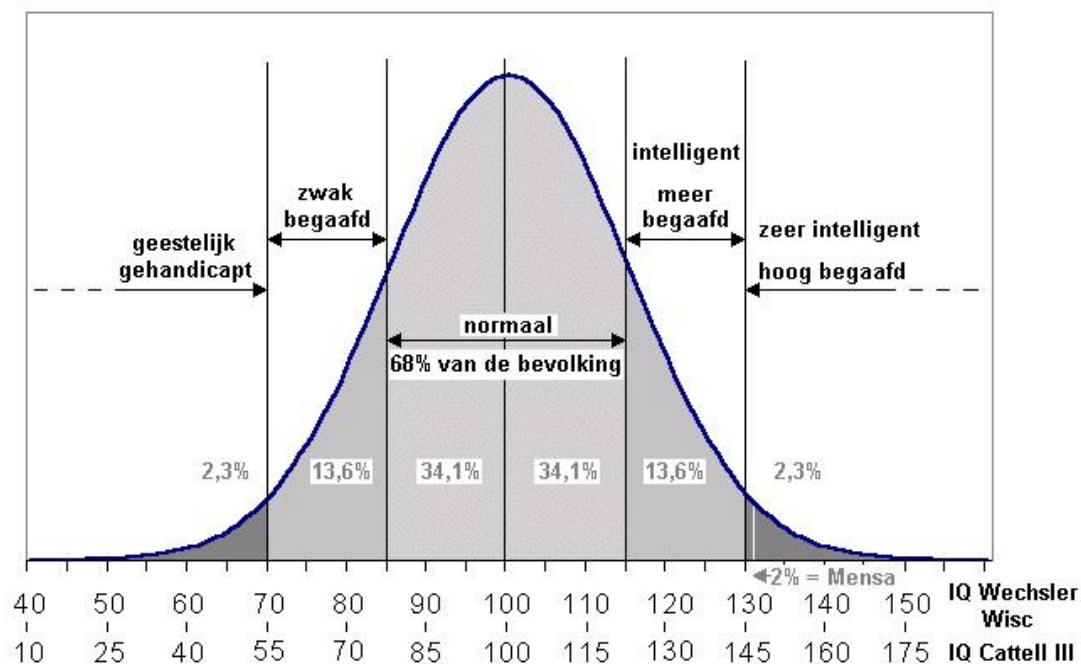
Deze leerlingen beschikken wel over grote intellectuele capaciteiten, maar de essentiële persoonlijkheidskenmerken motivatie en creativiteit blijven achterwege.

Hoge intelligentie duidt op een grote intellectuele capaciteit.

Het is een persoonlijkheidsfactor.

Het intelligentiequotiënt of IQ is één van de meest gangbare maten voor de intelligentie. Het is een score afgeleid van een verzameling gestandaardiseerde tests die zijn ontwikkeld met het doel om de cognitieve vaardigheden van een persoon vast te stellen. Bij kinderen, bij wie de intelligentie nog zo sterk in ontwikkeling is, gebeurt dat in relatie tot de gemiddelde intelligentie van zijn of haar leeftijdsgenoten. Het IQ is dus een relatieve waarde ten opzichte van de gemiddelde intelligentie van leeftijdsgenoten in een bevolkingsgroep. In de normaalverdeling van de Gauss curve is deze verdeling van het IQ over een bevolking te zien.

Hieruit blijkt dat circa 70% van de bevolking een IQ heeft tussen de 85 tot 115 (= rond het gemiddelde van 100).

De meer- en hoog intelligente mensen (dus ook leerlingen) zitten in het rechter deel van de curve (IQ > 115)

± 15% van de leerlingen op de basisschool is meer- of hoog intelligent.

± 13% van de leerlingen is meer-intelligent (IQ 115- 130)

± 2% van de leerlingen is zeer- of hoog-intelligent (IQ > 130).

De geijkte testen kunnen niet verder meten dan een IQ-score van 152. Mensen met een IQ hoger dan 150 worden als uitermate hoogbegaafd (genieën) aangemerkt.

Leerlingen die in de Gausscurve links even ver van het gemiddelde zitten als de meer-begaafden/meer-intelligenten aan de rechterzijde, noemen we zwakbegaafd in onze samenleving.

En de groep die links even ver van het gemiddelde af zit als de hoogbegaafden aan de rechterzijde noemen we geestelijk gehandicapt.

In ons onderwijssysteem is tot nog toe veel aandacht uitgegaan naar deze groep (met een IQ onder de 85) aan de linkerzijde van de curve. Voor hen wordt reeds decennia onderwijs-op-maat geboden.

Noodzaak:

Enkele cijfers waaruit blijkt dat er aandacht voor onderwijs aan meer- en hoogbegaafde kinderen nodig is:

- 10 tot 18% van ALLE kinderen in het basisonderwijs presteert onder het eigen niveau.
- Van de kinderen met een IQ van 130 en hoger is 20% onderpresterend.
- Van de kinderen met een IQ van 150 en hoger is maar liefst 60% onderpresterend.
- 36% van alle hoogbegaafde kinderen gaat na de basisschool NIET naar het VWO.

Kenmerkend voor meer- en hoogbegaafde leerlingen zijn de volgende punten:

- hoge intelligentie
- grote interesse
- grote algemene kennis
- hoog leertempo
- goed geheugen
- snel leervermogen; het zich snel eigen kunnen maken van nieuwe leerstof
- creatief oplossingsgericht
- verbaal sterk
- eigen oplossingsstrategieën en minder gebruik maken van opgelegde strategieën
- zelfstandig
- het gemakkelijk kunnen analyseren van problemen
- het maken van grote denksprongen
- voorkeur voor abstractie

Signalen:

- weinig slapen
- wil als baby al vroeg niet meer liggen (3 mnd)
- ze slaan vaak de kruipfase over
- vroeg praten in correcte zinnen of laat praten maar grammaticaal direct goed
- opvallend taalgebruik, bv intelligente uitspraken
- vroeg leggen van verbanden; oorzaak en gevolg
- grote leergierigheid en nieuwsgierigheid
- vraagt eindeloos waarom

- perfectionistisch
- uitgesproken rechtvaardigheidsgevoel en verantwoordelijkheidsgevoel
- originele ideeën en oplossingen
- apart gevoel voor humor, veel taalgrapjes
- vaak hoofdpijn of buikpijn
- speelt vaak alleen
- draagt andere onderwerpen aan in de kring
- leert zichzelf rekenen/lezen/schrijven
- gevoelig
- moeite met leren zwemmen/fietsen
- verschillende dingen tegelijk doen in een hoog tempo

Leereigenschappen van (hoog)begaafde kinderen gr 1 t/m 8:

- zij kunnen in grote leerstappen naar het einddoel werken
- zij hebben een hekel aan herhaling
- zij hebben genoeg aan een beperkte hoeveelheid oefenstof
- zij hebben ruimte nodig voor de presentatie van hun eigen mening/visie
- zij kunnen goed werken met opdrachten waarbij meerdere antwoorden mogelijk zijn
- het zijn divergente (uiteenlopende) denkers met een voorkeur voor onderdompelend leren
- zij kunnen goed met opdrachten en vragen werken
- zij zijn in staat om grote verbanden te zien en kunnen derhalve goed vakoverstijgend werken
- het zijn 'scheppende' denkers
- ze zijn sterk analytisch ingesteld

3. Signalering en diagnostiek

Signalering is de eerste stap in het proces van leerlingbegeleiding. Signalering vindt per definitie plaats onder alle leerlingen. Het is een continu proces, dat start bij de binnenkomst van groep 1, doorgaat gedurende de hele schoolloopbaan en extra aandacht krijgt bij twijfel en/of signalen van collega's en ouders.

De leerkracht heeft over het algemeen de meest centrale rol in het signaleringsproces.

Het is belangrijk om informatie van ouders te verwerven.

Een hoogbegaafde leerling kan thuis ander gedrag laten zien dan op school, denk aan onderpresteerders. Het is dus van belang dat de leerkracht in gesprek blijft met de ouders.

Om de signalering en diagnostiek te stroomlijnen maken we gebruik van het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid (DHH).

Dit protocol beschrijft de stappen van informatieverwerving ten behoeve van signalering en diagnostiek, verzorgt de interpretatie van gegevens en genereert een identificatieverslag over de leerling.

Signalering

Tijdens de schoolloopbaan:

In de onderstaande gevallen zien wij aanleiding om het protocol voor signalering voor een leerling te doorlopen:

- De leerling behaalt gedurende langere tijd opvallend hoge prestaties.
- De leerling valt op in de groepssignalering. (Quickscan)
- De ouders van de leerling geven signalen af waaruit valt op te maken dat hun kind mogelijk hoogbegaafd zou kunnen zijn.
- De leerkracht vangt signalen van de leerling op waaruit valt op te maken dat de leerling mogelijk hoogbegaafd zou kunnen zijn.

Bij instroom:

In de onderstaande gevallen zien wij aanleiding om het protocol voor signalering voor een nieuwe leerling te doorlopen:

- Tijdens het aanmeldingsgesprek met de ouders van een nieuwe leerling zijn er indicaties dat de leerling mogelijk een ontwikkelingsvoorsprong heeft.
- Indicaties uit externe informatiebronnen zoals peuterspeelzaal, onderwijskundig rapport na overstap van een andere school, schoolarts en/of consultatiebureau.
- De leerkracht doet (binnen zes weken) na instroom in de groep, een observatie, waarbij gekeken wordt naar zaken die opvallen op diverse ontwikkelingsgebieden.

Stappen van de signaleringsprocedure:

Midden groep 2, midden groep 3 en aan het eind van groep 5 wordt de Quickscan afgenomen.

Deze wordt besproken met de IB-er tijdens de groepsbesprekingen.

N.a.v. deze groepssignalering kunnen de leerkracht en de IB-er besluiten om verder naar een bepaalde leerling te gaan kijken.

Dan worden onderstaande stappen gevolgd van het Digitaal Handelingsplan Hoogbegaafdheid.

We betrekken ouders zoveel mogelijk in het proces door in gesprek te blijven met elkaar.

Tijdens de fase van signalering gaat het om het opvangen en interpreteren van mogelijke aanwijzingen over de begaafdheid van een leerling.

De instrumenten om alle gegevens te verzamelen en in kaart te brengen zijn opgenomen in module 1 van het DHH.

Om de signalering van mogelijke hoogbegaafde leerlingen vorm te geven doorlopen wij voor iedere leerling die hiervoor in aanmerking komt de onderstaande stappen.

- *Stap 1:* De leerkracht formuleert beknopt zijn eigen indruk van de leerling en vult de korte signaleringslijst in.
- *Stap 2:* De ouders krijgen een formulier mee waarop zij hun indruk over hun kind kort kunnen weergeven. Daarbij ontvangen zij tegelijkertijd de korte signaleringslijst die zij invullen.
- *Stap 3:* De onder stap 1 en 2 verzamelde gegevens worden ingevoerd in het DHH.
- *Stap 4:* Bestaande didactische gegevens over de leerling worden ingevoerd in het DHH.
- *Stap 5:* Eventuele informatie uit overige bronnen worden ingevoerd in het DHH.
- *Stap 6:* Er volgt een advies vanuit het computerprogramma. Leerkracht, IB-er en ouders beslissen of zij dit advies opvolgen.

Diagnostiek

Onder diagnostiek verstaan we het verder verzamelen van gegevens om uiteindelijk een conclusie te kunnen trekken over mogelijke meer- of hoogbegaafdheid. Voor diagnostiek binnen de eigen school komen alle leerlingen in aanmerking waarvan op grond van bovenstaande signaleringsprocedure vermoed wordt dat deze hoogbegaafd kunnen zijn. Dit betreft een selecte groep leerlingen waarbij uit vijf bronnen informatie verzameld wordt, t.w.:

- de vragenlijst voor de ouders
- de vragenlijst voor de leerkracht
- de vragenlijst voor de leerling (vanaf groep 5)
- (door)toets gegevens
- overige bronnen (bijvoorbeeld extern onderzoek van een orthopedagoog).

Wij maken daarbij gebruik van module 2 uit het DHH.

Bij de identificatie van hoogbegaafde leerlingen zijn binnen het team de betrokken groepsleerkracht en de IB-er betrokken, zij zijn gezamenlijk verantwoordelijk.

De stappen van de diagnostiekprocedure:

Om de diagnostiek van mogelijk meer- of hoogbegaafde leerlingen vorm te geven doorlopen wij voor iedere leerling die hiervoor in aanmerking komt de volgende stappen:

- *Stap 1:* De leerkracht beantwoordt een zeer uitgebreide observatielijst.
De vragen op de lijst betreffende onderstaande aspecten:
 - Leer- en persoonlijkheidseigenschappen van meer- en hoogbegaafde leerlingen;
 - Werk- en leerstrategieën;
 - Zelfbeeld;
 - Perfectionisme;
 - Prestatiemotivatie
 - Sociaal functioneren
- *Stap 2:* De leerkracht geeft de ouders de uitgebreide observatielijst mee uit module 2 van het DHH. De ouders vullen de vragenlijst in en retourneren deze aan de groepsleerkracht. De groepsleerkracht zorgt dat de gegevens worden overgenomen in het computerprogramma.
- *Stap 3:* De leerkracht controleert of de didactische gegevens uit het LVS (ingevuld tijdens de signaleringsprocedure) nog correct zijn en voert waar nodig correcties daarop door.

- *Stap 4:* De leerkracht plant samen met de IB-er de verschillende momenten waarop de leerling over de hele breedte zal worden doorgetoetst.
- *Stap 5:* De leerkracht zorgt dat de leerling na aanmelding voor diagnostisch onderzoek volledig is doorgetoetst en alle gegevens zijn opgenomen in het DHH.
- *Stap 6:* De leerkracht en de IB-er bekijken samen het door de computer gegenereerde profielverslag en bereiden het oudergesprek samen voor.
- *Stap 7:* De IB-er maakt een verslag van dit oudergesprek en bespreekt dit met de groepsleerkracht. Het verslag wordt de ouders toegezonden, zodat ze dit kunnen doorlezen. Eventuele opmerkingen kunnen worden meegenomen in de laatste versie van dit verslag.

Bij ernstige twijfel over de capaciteiten van een leerling kunnen wij terugvallen op een onderzoeksbureau. Daar is men in staat om een intelligentieonderzoek af te nemen.

Individuele leerlingbegeleiding

Vervroegde doorstroming vanaf groep 3

Vervroegde doorstroming *vanaf groep 3* kan gerealiseerd worden door een klas over te slaan en door middel van compacten: twee leerstofjaren in een schooljaar aan te bieden.

Vervroegde doorstroming is een maatregel die wij slechts zullen toepassen als er geen andere opties meer zijn in de leerling-zorg om begeleiding van de leerling optimaal te houden. Vervroegde doorstroming is dus een maatregel die slechts bij hoge uitzondering genomen zal worden.

Dit betekent dat slechts leerlingen die aan heldere criteria voldoen hiervoor in aanmerking komen.

Op grond van onze verantwoordelijkheid voor zowel een pedagogisch als onderwijskundig hoogstaande kwaliteit van leerling-zorg, stellen we daarbij dat een leerling (vanaf groep 3) in principe slechts eenmaal tijdens de basisschoolperiode vervroegd kan doorstromen.

Bij twijfel zal een extern deskundige om advies worden gevraagd.

Om wie gaat het?

Voor vervroegde doorstroming vanaf groep 3 waarbij twee leerstofjaren in één kalenderjaar worden aangeboden komen tenminste die leerlingen in aanmerking die voldoen aan de onderstaande criteria:

- Door middel van interne en/of externe diagnostiek is vastgesteld dat het een meer- of hoogbegaafde leerling is.
- De leerling heeft een didactische voorsprong van tenminste zes maanden groot op zijn huidige leerstofjaarniveau.
- De didactische voorsprong uit zich op meerdere leerstofgebieden (taal, rekenen, zaakvakken).
- Deze voorsprong wordt vastgesteld door middel van breed didactisch onderzoek (doortoetsen) dat binnen de school verricht is.
- De leerling is nog niet eerder vervroegd doorgestroomd.
- De leerling heeft naast het reguliere leerstofaanbod het beschikbare en voor hem geschikte verrijkingsmateriaal verwerkt, passend bij het niveau waarop hij in zijn leerstofjaargroep van dat moment werkt.
- De leerling kan sociaal en emotioneel functioneren tussen kinderen die een jaar ouder zijn dan hijzelf.

Nota bene: Voordat overgegaan wordt tot het nemen van een beslissing over vervroegde doorstroming wordt voor iedere leerling die daarvoor mogelijk in aanmerking komt het adviestraject vervroegde doorstroming doorlopen uit module 3 van het DHH.

De mening van de betrokken leerling telt mee bij de besluitvorming maar vormt nooit de beslissende stem. In die gevallen waarbij de leerling aangeeft niet vervroegd te willen doorstromen, wordt nagegaan waarom

hij dit niet wil en of er mogelijkheden zijn om de leerling tegemoet te komen. Daarbij kan gedacht worden aan een meer geleidelijk afstand nemen van zijn huidige groep.

Hoewel ouders betrokken worden bij de besluitvorming kan het nooit zo zijn dat ouders vervroegde doorstroming kunnen afdwingen als een leerling niet aan alle bovengenoemde criteria voldoet. Ouders van meer- en hoogbegaafde leerlingen hebben recht op inzage in dit beleidsplan en zullen om misverstanden te voorkomen tijdig op de hoogte gesteld worden van de criteria die wij hanteren. In die gevallen waarbij een extern adviseur betrokken is bij de begeleiding van deze leerling, zal deze zeker geconsulteerd worden, maar impliceert deze consultatie niet noodzakelijkerwijs dat wij afzien van de door ons gestelde criteria voor vervroegde doorstroming.

Hoe pakken we het didactisch aan?

Leerlingen die in aanmerking komen voor vervroegde doorstroming door twee leerstofjaren in een schooljaar aan te bieden, gaan werken volgens de richtlijnen voor individuele compacting (zie module 3 DHH).

Indien compacting gebruikt wordt om de leerling vervroegd naar een hoger leerjaar te laten doorstromen en de leerling nog niet binnen het reguliere compactingsprogramma werkt (bijvoorbeeld als de meer- of hoogbegaafdheid net is vastgesteld), wordt gewerkt volgens de onderstaande werkwijze.

- Het instappunt over de hele breedte van de leerstof wordt exact bepaald. Daarmee stellen we didactische voorsprong nauwkeurig vast.
- De aangeboden leerstof zal van toets naar toets worden doorgewerkt.
- Uitgegaan zal worden van vooraf toetsen, daar waar uitval gesignaleerd wordt, wordt de benodigde minimale oefenstof aangeboden.
- Zodra het niveau van de toekomstige groep bereikt is, wordt de overstap fysiek gerealiseerd.
- De leerling gaat nu op het reguliere compactings- en verrijkingsprogramma van dat leerstofjaar meedraaien.
- Voor leerlingen die in aanmerking komen voor het overslaan van een leerstofjaar, hoeven voor het realiseren van de overgang, geen aparte didactische maatregelen genomen te worden.
- Nadien gaat de leerling binnen het reguliere programma van compacting en verrijking meedoen om een nieuwe didactische voorsprong van meet af aan te voorkomen.

Hoe realiseren we de 'echte' overstap?

Als het besluit over vervroegde doorstroming voor een leerling genomen is, worden in principe de volgende stappen gezet:

- Om te zorgen dat de leerling zich thuis voelt in de nieuwe groep, wordt deze in de drie weken voorafgaand aan de definitieve overstap, de gelegenheid geboden om enkele keren per week te gaan 'wennen' in de nieuwe groep.
- Leerlingen die tijdens deze periode aangeven geen behoefte meer aan dit wennen te hebben, kunnen mits de toekomstige groepsleerkracht hiermee instemt, voortijdig overstappen.
- Hoewel het meest natuurlijke moment voor de realisatie van vervroegde doorstroming, direct na een vakantieperiode is, hanteren we deze grens niet stringent.
- De beslissing wordt hierover genomen door de huidige en de toekomstige groepsleerkracht, in samenspraak met de IB-er.

Begeleiding en nazorg

Begeleiding en nazorg betreffen niet alleen de meer- en hoogbegaafde leerling, maar ook de leerkracht die de leerling in de groep heeft gekregen.

Begeleiding van de leerling

Om te voorkomen dat een leerling die eenmaal vervroegd is doorgestroomd, een nieuwe didactische voorsprong ontwikkelt, wordt vanaf het moment van instroom in de nieuwe groep onmiddellijk gewerkt volgens de richtlijnen compacten en verrijken.

Onderdeel van de nazorg voor een leerling is dat zijn emotionele welbevinden nauwkeurig in de gaten gehouden wordt. Het is een veel voorkomend verschijnsel bij hoogbegaafde leerlingen dat zij in de eerste zes weken na een vervroegde doorstroming even hun zelfbeeld ten aanzien van hun prestaties moeten bijstellen. Waren ze voorheen altijd de beste leerling van de groep, nu zijn zij opeens aan het werk als een 'gemiddelde' leerling, en moet het kind een inspanning leveren om zijn taak goed te volbrengen. Dit is voor veel hoogbegaafde leerlingen een nieuwe ervaring. Als daarover niet gepraat wordt met de leerling, kan hij faalangst ontwikkelen omdat het aantal succeservaringen tijdelijk even beperkt is.

Zes weken nadat een leerling in een nieuwe groep is gekomen, wordt een kort gesprek met de ouders gevoerd om te zien hoe het kind zich thuis uit over zijn nieuwe situatie. Op deze manier kan tijdig gezien worden of verdere bijsturing noodzakelijk is. Er wordt gebruik gemaakt van de evaluatievragenlijsten uit het DHH.

Begeleiding van de groepsleerkracht

Om te zorgen dat de leerkracht die de hoogbegaafde leerling na een vervroegde doorstroming in de groep krijgt, aanvankelijk niet alleen staat in de zorg voor deze leerling, kan hij een beroep doen op extra ondersteuning van de IB-er.

Aanpassing van de reguliere leerstof

De meer- en hoogbegaafde leerlingen krijgen in hun eigen groep een aangepast leerstofaanbod aangeboden. De leerlingen worden als meer- of hoogbegaafd onderscheiden op grond van het signalerings- en diagnosticeringsprotocol dat in hoofdstuk 3 van dit protocol is beschreven. De aanpassingen in het leerstofaanbod vinden plaats door middel van compacting en verrijking.

Door compacting komt er tijd vrij waarin de leerling aan verplichte verrijkingstaken gaat werken

Richtlijnen voor compacten

Onder compacten verstaan we het indikken van de leerstof zodanig dat de leerstappen passen bij de leereigenschappen van hoogbegaafde leerlingen. In de praktijk zien we dan dat naast de toetsen van ieder leerstofonderdeel, de basisstof gekozen wordt om een voldoende beheersingsniveau te bereiken. Door structureel te compacten worden er geen inhoudelijke leerstofdelen overgeslagen en weten we zeker dat iedere leerling alle leerstof aangeboden krijgt, zij het in een aangepaste hoeveelheid.

In het reguliere compactingsprogramma voor de meer- en hoogbegaafde leerlingen wordt altijd eerst de minimale hoeveelheid oefenstof aangeboden en wordt pas daarna getoetst d.m.v. de methodegebonden toets. Dit toetsmoment valt samen met het moment waarop alle leerlingen uit de groep deze toets maken. De vrijgekomen tijd tussen twee toetsmomenten kan gebruikt worden voor het verrijkingaanbod.

Voor nauwkeurige richtlijnen welke type leerstof juist wél of juist niet aangeboden moet worden per leerlijn, verwijzen we naar module 3 van het DHH. Daarin zijn richtlijnen opgenomen voor het compacten van de door ons gebruikte methoden.

Richtlijnen voor verrijken

Onder verrijken verstaan we een wezenlijk ander leerstofaanbod dat enerzijds de mogelijkheid biedt om aangeboden leerstof verder uit te werken (verdiepen) en anderzijds de mogelijkheid biedt om een aanvullend programma op de kerndoelen te realiseren (verbreden). Verrijkingstof kan zich zowel richten op het aanleren van nieuwe kennis

als op het aanleren van (sociale) vaardigheden en emotionele weerbaarheid.

Het DHH geeft aan de leerkracht richtlijnen wat hij/zij met de leerling kan gaan doen.

De extra werkklapper

Wanneer voor de gesignaleerde meerbegaafde leerling de maatregel 'Verrijking' wordt genomen, neemt de groepsleerkracht een extra werkklapper uit de pluskast.

In eerste instantie bespreekt hij met de leerling de bedoeling van deze klapper en vult samen met de leerling de klapper met materialen uit de pluskast.

Tijdens het ZW kan de leerling in zijn klapper werken.

Inhoud van de extra werkklapper:

- Contractje (zie bijlage ..).
- Het contractje wordt met de leerling besproken en hij/zij moet het contractje ondertekenen. Hiervoor is bewust gekozen; het geeft een stuk erkenning, die dit kind elders vaak moet ontberen. Herkenning bij zichzelf en erkenning door anderen is van groot belang voor de ontwikkeling van een realistisch zelfbeeld.
- Overzichtslijst van de materialen (zie bijlage ..). Wanneer het werk(je) afgerond is, wordt er een korte evaluatie gehouden. Hiervan wordt een korte notitie gemaakt.
- Compactingregels Pluspunt (indien van toepassing) Alleen voor kinderen die via de compactingregels werken.
- Compactingregels spelling (indien van toepassing). Alleen voor kinderen die via de compactingregels werken.
- Compactingregels taal (indien van toepassing) Alleen voor kinderen die via de compactingregels werken.
- Tabbladen voor de verschillende vakgebieden.
- Werkbladen voor de verschillende vakgebieden.

Pittige Plustorens

Leerconcept voor de meer- en hoogbegaafde leerlingen.

Groene, gele en rode peperprojecten.

Ze stimuleren het kind en dagen uit tot creativiteit. De projecten gaan uit van het hoofd, hart en handen idee.

De leerlingen die in het Plusgroepje (**Criteria zie bijlage 4**) werken mogen een keuze maken uit de diverse peperprojecten. (zie verder www.pittigeplustorens.nl)

Ouders ondersteunen de leerlingen bij het uitzoeken van de projecten.

Volgens een schema wordt er op woensdagmorgen in de midden-unit gewerkt aan deze projecten volgens een bepaald stappenplan.

De leerkracht bespreekt éénmaal per week de vorderingen en evalueert het proces.

Tijdens het ZW kan de leerling aan de projecten werken, veelal in groepsverband.

De begeleiding van leerlingen in groep 1-2

Bij leerlingen in de groepen 1 en 2 spreken wij van een ontwikkelingsvoorsprong. Aanpassingen in het leerstofaanbod in groep 1 en 2 komen neer op het overslaan van opdrachten die de leerling met de ontwikkelingsvoorsprong al beheerst. Het is van belang dat de kleuter zoveel mogelijk werk- en spelopdrachten aangeboden krijgt op zijn niveau. In de onderbouw werken we situatie- en kindgericht. Dat wil zeggen dat we naar de ontwikkeling van het kind kijken, zijn belangstelling in kaart brengen en aan de hand daarvan kijken hoe we die ontwikkeling het beste kunnen begeleiden en stimuleren. Door middel van observaties wordt bekeken welke opdrachten voor een kind zinvol zijn en aansluiten bij zijn belangstelling en ontwikkeling. We kijken hierbij niet alleen naar de cognitieve ontwikkeling, maar naar alle ontwikkelingsgebieden.

Ook de gemaakte menstekeningen (zie bijlage 3) en de quickscan kunnen ons signalen afgeven.

Voor de leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong hebben we veel uitdagende werkjes aangeschaft.

Volgens een schema mogen deze kinderen, ev. o.b.v. een ouder, aan deze werkjes, puzzels werken.

Kleuterplein verdeelt de ontwikkeling in 6 ontwikkelingsgebieden.

Deze zijn verdeeld in deelgebieden:

- **Taal en lezen**
- **Rekenen**
- **Motoriek**
- **Wereldoriëntatie**
- **Sociaal emotionele ontwikkeling**
- **Pedagogische aandachtspunten**

Binnen het formulier voor het handelingsplan voor hoogbegaafde leerlingen dat wij gebruiken (zie module 3 DHH), is speciale ruimte opgenomen om de pedagogische aandachtspunten die er voor de begeleiding van een leerling kunnen zijn vast te leggen.

Onder de pedagogische aandachtspunten verstaan we:

- Begeleiding bij werk- en leerstrategieën
- Begeleiding bij onderpresteren
- Begeleiding bij faalangst
- Begeleiding indien de leerling sociaal minder goed functioneert
- Begeleiding indien de leerling een negatief zelfbeeld dreigt te ontwikkelen.

Het is de bedoeling dat wij zoveel mogelijk op grond van onze eigen expertise proberen deze specifieke vorm van begeleiding op te zetten. Voor suggesties op dit gebied kunnen wij gebruikmaken van module 3 van het DHH.

Begeleiding van buiten de school

In alle gevallen waarbij in de fase van diagnostiek duidelijk is geworden dat de observaties van ouders en/of groepsleerkracht indiceren dat er reden tot zorg is en wij menen dat wij die zorg niet zelf kunnen bieden, geldt dat wij afhankelijk zijn van externe begeleiding. In die gevallen waarbij wij zelf specifieke pedagogische aandachtspunten hebben geformuleerd, maar na een periode van drie maanden blijkt dat onze wijze van begeleiding geen gunstige invloed heeft op het welzijn van de leerling, zijn wij eveneens van externe hulp afhankelijk.

In beide gevallen zullen wij ouders adviseren psychodiagnostisch onderzoek naar hun kind te laten verrichten en daarbij aangeven dat wij praktijkgerichte begeleidingsadviezen zouden willen voor de begeleiding van hun kind.

Voor de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen met een eventuele leer- en/of gedragsstoornis (dyslexie, ADHD, syndroom van Asperger etc.) zullen wij net als bij alle andere leerlingen waarbij dat het geval is, terugvallen op de ondersteuning die door een onderzoeksbureau kan worden gegeven.

5. Evaluatie, taakomschrijving en borging

Evaluatie

Om de resultaten van ons handelen goed te kunnen volgen en beoordelen hebben wij ervoor gekozen om op drie niveaus de maatregelen voor een meer- of hoogbegaafde leerling te evalueren.

Met teamleden

Leerlingen die vallen onder de doelgroep van dit beleidsplan vallen onder de zorgleerlingen en behoren mede tot de verantwoordelijkheid van de intern begeleider.

Deze leerlingen worden besproken in de overlegstructuren die er binnen onze school zijn voor zorgleerlingen.

Met ouders

Wanneer er een **handelingsplan** wordt gemaakt voor een leerling wordt in voorkomende gevallen een evaluatiegesprek gevoerd met de ouders. Bij dit gesprek zijn de leerkracht, de ouders en eventueel de intern begeleider aanwezig. Indien nodig kan bij deze gesprekken ook een externe deskundige worden uitgenodigd, hetzij op initiatief van school, hetzij op initiatief van de ouders.

In dit gesprek komen in ieder geval de volgende punten aan bod:

- Zijn er knelpunten of problemen opgetreden bij het uitvoeren van het handelingsplan?
- Zijn de aanpassingen in de reguliere leerstof voldoende gebleken?
- Biedt het verrijkingsaanbod voldoende uitdaging?
- Hoe is de reactie van de leerling op de aanpak (zowel thuis als op school)?
- Zijn de doelstellingen die geformuleerd zijn bereikt of is er minimaal een positieve tendens merkbaar?
- Zijn er aanpassingen nodig in het handelingsplan?

Met de leerling

De leerkracht spreekt per week één moment af waarop het gemaakte werk wordt nabesproken. Tijdens dit gesprek is er ook ruimte en aandacht voor hoe de leerling aankijkt tegen de gevolgde aanpak en de dagelijkse gang van zaken in de groep.

De resultaten hiervan worden besproken tijdens het evaluatiegesprek met de ouders.

Taakomschrijving

Meer- en hoogbegaafde leerlingen op onze school vallen met betrekking tot de coördinatie van de zorg onder de verantwoordelijkheid van de IB-er. Deze beschikt over de vereiste deskundigheid ten aanzien van de begeleiding van meer- en hoogbegaafde leerlingen.

De IB-er is verantwoordelijk voor:

- Coördinatie uitvoerend diagnostisch onderzoek
- Interpretieren en verslaglegging van gegevens uit diagnostisch onderzoek
- Procedure vervroegde doorstroming
- Bespreking van het handelingsplan van de leerkracht
- Doortoetsen (in overleg met leerkracht) van de leerling ten behoeve van diagnostisch onderzoek;
- Evaluatie met de ouders in samenwerking met de groepsleerkracht
- Bewaken doorgaande lijn in de aanpak over leerjaren heen
- Beheren en uitbreiden van de pluskast/verrijkmateriaal.
De dagelijkse zorg en begeleiding is binnen onze school een taak van de groepsleerkracht.

De groepsleerkracht is verantwoordelijk voor:

- Opstarten en verrichten signaleringsprocedure
- Doortoetsen (in overleg met IB-er) van de leerling t.b.v. diagnostisch onderzoek
- Aanmelden voor diagnostisch onderzoek
- Verzamelen en checken bestaande didactische gegevens ten behoeve van diagnostisch onderzoek
- Verzamelen observatiegegevens diagnostisch onderzoek
- Opstellen groeps/handelingsplan i.s.m. de IB-er.
- Aanpassingen in het leerstofaanbod door middel van compacten en verrijken.
- Het aanvullen van de extra werkklapper met materialen uit de Pluskast
- Evaluatie met de leerling
- Evaluatie met de ouders in samenwerking met de IB-er.

Borging

Het is belangrijk om met elkaar te spreken over en ervaringen te delen m.b.t. hoogbegaafdheid. Om dit te realiseren zullen we één maal per jaar in een vergadering aandacht besteden aan hoogbegaafdheid.

Onderwerpen die dan aan bod kunnen komen:

- Hoe signaleer jij? Wat gebruik je voor hulpmiddelen?
- Hoe werkt het compacten en verrijken?
- Loop je tegen problemen op?
- Materialen voor extra werkklapper... Projecten van de PPT...
- Intervisie: neem een casus mee en bespreek je praktijkervaringen met elkaar. Van elkaar kun je leren!

6. Bijlagen

- 1. Kenmerken van hoogbegaafden
- 2. Begrippen
- 3. Menstekening, checklist en puntenwaardering
- 4. Taken en criteria

Bijlage 1

Kenmerken van hoogbegaafden

Snel van begrip

(Hoog) begaafde leerlingen zijn kinderen die halverwege de instructie vaak allang in de gaten hebben waar de leerkracht op aanstuurt. Dit betekent niet dat zij dat ook direct laten merken.

Grote algemene interesse

We zien dit bij (hoog)begaafde kinderen vaak terug bij het maken van werkstukken, houden van spreekbeurten en gewoon bij de verwerking van de zaakvakken. Zij hebben een grote parate kennis en kunnen deze op verschillende momenten naar voren halen. Zij verwerken die kennis over het algemeen in hun vrije tijd en ervaren het niet als leren.

Hoog leertempo

De behoefte aan herhaling is nagenoeg nihil. Het zijn kinderen die in staat zijn om kennis van verbanden en gehelen te overzien, waardoor zij in staat zijn om kennis van diverse gebieden te integreren. Daarnaast zijn het IIn die bijzonder goed de op verschillende terreinen aangeleerde vaardigheden kunnen toepassen op nieuwe gebieden. Zij kunnen dus stof uit hogere leerjaren snel eigen maken. Overigens wil een hoog leertempo nog niet zeggen dat zij ook een hoog werktempo hebben.

Taalvaardig

(Hoog)begaafde kinderen zijn in staat om te 'spelen' met taal en zijn ook zeer taalvaardig. In sommige gevallen gebruiken deze hun taalvaardigheid onbewust als een verweer- of afweermechanisme. Voor ouders en leerkrachten kan dit soms tot wanhoop leiden; zij krijgen geen grip op het kind, omdat dit in staat is om iedere discussie die gevoerd wordt te winnen.

Probleemoplossend vermogen

Om een probleem op te lossen kunnen ze wegen kiezen die volkomen van de daartoe geëigende paden afwijken en waarbij zij bij het komen tot de oplossing in staat zijn om buiten gewone denkkaders te treden. De consequentie is dan ook, als we het werk van deze kinderen nakijken, we soms heel goed moeten uitzoeken waarom het kind tot een bepaald antwoord komt.

Groot analytisch inzicht

Op cognitief en ook op sociaal gebied zien we vaak dat zij eigenlijk heel precies in kaart kunnen brengen wat de crux is van een situatie waarin zij zich bevinden.

Creativiteit en originaliteit.

Hun oplossingen voor problemen zijn origineel en niet altijd het meest voor de hand liggend.

Geestelijk vroegrijp

Begaafde kinderen zijn veelal op jonge leeftijd bezig met vraagstukken die eigenlijk niet bij die leeftijd passen. Zaken als dood, oorlog, liefde, trouw maar ook sociale verhoudingen zijn voor hen onderwerpen waarover zij zich een mening vormen. Het zijn de kinderen waarvan we als snel geneigd zijn te zeggen dat ze wat 'ouwelijk' overkomen.

Breïnbrekers

(Hoog)begaafde kinderen lijken meer dan andere kinderen plezier te beleven aan het verrichten van moeilijke taken. Het is echter wel belangrijk dat zij van jongs af aan met moeilijke taken geconfronteerd worden. Is dit niet het geval, dan verleren zij zich in te spannen en zijn zij sneller dan andere kinderen uit het veld geslagen als ze voor een taak gesteld worden waar zij niet meteen uit komen.

Een goed geheugen

Kennis, een belofte, een uitspraak blijven lang hangen. Het is echter niet zo dat een goed geheugen betekent dat (hoog)begaafde kinderen daarom ook per definitie goed kunnen of willen automatiseren. Het leren van tafels is juist voor deze kinderen iets wat zij zien als een stompzinnige activiteit. Hetzelfde geldt voor topografie: "Waarom moet ik uit mijn hoofd leren waar Bordeaux ligt, als ik er naar toe wil, pak ik de routeplanner wel."

Doorzettingsvermogen

Het is deze groep leerlingen die bijvoorbeeld heel goed kan werken met uitgestelde doelen.

Zij kunnen volharden in het volbrengen van complexe taken.

Streeft naar perfectie

Voor hen ligt de prestatie in het foutloos doen, in het precies zijn, in het beter dan de beste zijn. Dit streven kan enerzijds heel stimulerend werken, anderzijds kan het ook belemmerend zijn. Het kan soms uitmonden in faalangst.

Voorkeur voor zelfstandig leren

Ze willen zelf de zaak ontdekken, zelf leren en vooral zelf doen.

Is sterk betrokken op bepaalde terreinen.

Het zijn kinderen met een groot inlevingsvermogen dat door hun grote cognitieve vaardigheden ook nog eens versterkt wordt.

Kan intuïtief denken

Het kind kan puur op zijn intuïtie antwoorden. 'Gewoon, dat denk ik'.

Behoeftte aan contact met volwassenen

Opvallend is dat het merendeel de behoefte heeft aan contact met volwassenen. Ze blijven na school nog graag even 'hangen'. In andere gevallen zien we dat deze lln zijn werk niet maakt omdat hij de enorme behoefte aan leren heeft, maar gewoon omdat hij zijn lkr aardig vindt. Het hoogbegaafde kind heeft dus niet alleen een ander leerstof aanbod nodig, maar heeft vooral die meester of die juf nodig die hem laat merken dat hij er mag zijn.

Het gemakkelijk kunnen analyseren van problemen

(Hoog)begaafde leerlingen zijn snelle probleemanalysers. Zij kunnen snel vaststellen wat de aard van een probleem is. Daarnaast zijn (hoog)begaafde leerlingen vaak vindingrijk in het ontwikkelen van eigen oplossingsmethoden. Dit kan soms problemen opleveren als zij zich een verkeerde oplossingsmethode hebben aangeleerd, omdat zij deze methode moeilijk weer los kunnen laten.

Het maken van grote denksprongen

Een (hoog)begaafde leerling maakt grotere leerstappen en heeft daarom minder tijd nodig.

Voorkeur voor abstractie

(Hoog)begaafde leerlingen kunnen goed abstract denken. Zij generaliseren gemakkelijker dan hun andere klasgenoten en hebben een goed overzicht van de kennisgehelen. Zij hebben geen behoefte aan concretisering van de lesstof door het gebruik van voorbeelden.

Verschillende typen hoogbegaafdheid:

	Gedragsskenmerken	Wat kun je doen om het te herkennen?
De succesvolle leerling	<ul style="list-style-type: none"> ▪ perfectionistisch ▪ goede prestaties ▪ zoekt bevestiging van de leerkracht ▪ vermijdt risico's ▪ acceptierend en conformerend ▪ afhankelijk 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ schoolprestaties ▪ prestatietesten ▪ intelligentie testen ▪ observatie
De uitdagende leerling	<ul style="list-style-type: none"> ▪ corrigeert de leerkracht ▪ stelt regels ter discussie ▪ is eerlijk en direct ▪ grote stemmingswisselingen ▪ vertoont inconsistente werkwijzen ▪ slechte zelfcontrole ▪ creatief ▪ voorkeur voor activiteit en discussie ▪ komt op voor eigen opvattingen 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kijken hoe kinderen op de bepaalde personen reageren ▪ observatie door ouders ▪ observatie door lkr ▪ interviews ▪ geleverde prestaties
De onderduikende leerling	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ontkent begaafdheid ▪ doet niet mee in aanbod voor meer begaafde leerlingen ▪ vermijdt uitdaging ▪ zoekt sociale acceptatie ▪ wisselt in vriendschappen 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ prestatietest ▪ intelligentietest ▪ de geleverde prestaties
De 'drop-out' leerling	<ul style="list-style-type: none"> ▪ neemt onregelmatig deel 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ analyse van verzameld werk

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ aan onderwijs ▪ maakt taken niet af ▪ zoekt buitenschoolse uitdaging ▪ verwaarloost zichzelf ▪ isoleert zichzelf ▪ creatief ▪ bekritiseert zichzelf en anderen ▪ werkt inconsistent ▪ verstoort ▪ presteert gemiddeld of minder ▪ defensief 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ informatie van leerkrachten uit het verleden ▪ verschil bekijken tussen intelligentiescore en de behaalde prestaties op school
De leerling met gedrag en/of leerproblemen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ werkt inconsistent ▪ presteert gemiddeld of minder ▪ verstoort en reageert af 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sterk uiteenlopende resultaten op onderdelen van intelligentie test ▪ interview ▪ wijze van presteren
De zelfstandige leerling	<ul style="list-style-type: none"> ▪ geen sociale vaardigheden ▪ werkt zelfstandig ▪ ontwikkelt eigen doelen ▪ doet mee ▪ werkt zonder bevestiging ▪ werkt enthousiast voor passies ▪ creatief ▪ komt op voor eigen opvattingen ▪ neemt risico's 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ bekijk al de behaalde prestaties ▪ presentatietest ▪ interviews ▪ intelligentietest ▪ creativiteitstest

Het sociaal-emotionele aspect

Vaak zien we dat meer- en hoogbegaafde leerlingen speciale belemmeringen ondervinden in hun sociaal emotionele ontwikkeling. Zij vinden moeilijker aansluiting bij hun leeftijdsgenoten en stellen andere eisen aan het omgaan met elkaar.

Ook stellen zij hoge eisen met betrekking tot trouw, aanvaarding, echtheid en intimiteit.

Wanneer een (hoog)begaafde leerling zich sociaal en emotioneel niet goed ontwikkeld, met tegenzin naar school gaat, kan het gebeuren dat een kind onderpresteert.

Onderpresteerders

Een onderpresteerder is een hoogbegaafd kind dat niet laat zien wat het kan. Een leerling kan:

- onderpresteren onder zijn eigen niveau; dit is eerder regel dan uitzondering bij hoogbegaafde leerlingen;
- onderpresteren onder het groepsniveau; bij demotivatie en een onvoldoende werkhouding die het gevolg zijn van een langdurig inadequaats lesaanbod.

Als de hoogbegaafde leerling niet op zijn/haar niveau wordt aangesproken bestaat er kans dat ze gedemotiveerd raken, gedragsproblemen kunnen gaan vertonen en dat ze dus gaan onderpresteren. Het is dus belangrijk om deze groep leerlingen snel te signaleren.

Enkele eigenschappen van onderpresteerders zijn:

1. Grote en uitzonderlijke kennis

- Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak kennis die nog niet in de groep is behandeld.
- Beschikken over een grote algemene ontwikkeling.

2. Grote interesse

- Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben op veel gebieden belangstelling.
- Ze houden ervan om dingen te onderzoeken, bijvoorbeeld door in hun vrije tijd veel te lezen of op een andere manier informatie te verzamelen.
- Als een onderwerp (dat vaak wat moeilijker is) hun interesse heeft, begrijpen en onthouden ze veel.

3. Wisselend schoolwerk

- Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen laten vaak wisselend schoolwerk zien.
- Afnemende prestaties, maar bij ingewikkelde vragen juist wel het goede antwoord weten.
- Mondeling beter presteren dan schriftelijk.

- Beter uit de verf komen bij individueel onderwijs op maat dan bij het regulier groepsonderwijs.

4. Positief thuiswerk

- Onder presterende (hoog)begaafde leerlingen werken thuis vaak verder aan zelfgekozen schoolprojecten
- Ontwikkelen thuis op eigen initiatief allerlei activiteiten.

5. Grote verbeelding

- Onder presterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een levendige, grote verbeelding.
- Zijn creatief.

6. Hoge mate van sensitiviteit

- Onder presterende (hoog)begaafde leerlingen geven vaak blijk van een enorme sensitiviteit: ten opzichte van zichzelf, maar ook van anderen.

7. Afnemende schoolprestaties (in relatie tot eigenschap 3)

- Opvallend is dat de schoolprestaties van onder presterende (hoog)begaafde leerlingen afnemen.
- Ze presteren (vooral in schriftelijk werk) beneden niveau, in elk geval beneden hun eigen niveau, maar soms zelf ook beneden groepsniveau.
- Vaak schrijven ze slordig.
- Ze houden niet van instampen en inprenten.
- Ze missen leerinhouden en instructiemomenten.
- Ze zijn slechts selectief enthousiast: wel voor nieuwe onderwerpen, niet voor uitwerkingen.

8. Negatief gedrag

- In de klas vertonen onder presterende (hoog)begaafde leerlingen vaak negatief gedrag.
- ze zijn lastig en onaangepast
- vragen steeds om aandacht
- vervelen zich
- dromen weg
- wijzen pogingen van de leraar om zich aan de groepsnormen te conformeren, af.

9. Haperende sociaal-emotionele ontwikkeling

- Onder presterende (hoog)begaafde leerlingen zijn vaak ontevreden over zichzelf en de verrichte werkzaamheden.
- Vermijden nieuwe activiteiten uit angst voor mislukking.
- Hebben minderwaardigheidsgevoelens.
- Zijn wantrouwend of onverschillig.
- Doen niet graag mee aan groepsactiviteiten.
- Zijn minder populair bij leeftijdsgenootjes.
- Zoeken vriendjes onder gelijkgestemden.

10. Geringe taakgerichtheid

- Onder presterende (hoog)begaafde leerlingen zijn vaak weinig taakgericht.
- Ze hebben een laag werktempo.
- Hebben hun huiswerk vaak niet af.
- Stellen zichzelf onrealistische doelen.
- Zijn snel afgeleid
- Vergeetachtig en/of impulsief.
- Hebben geen duidelijk leertraject voor ogen.
- Hebben een korte spanningsboog.
- Voelen zich hulpeloos.
- Willen niet geholpen worden.
- Willen zelfstandig zijn.

11. Negatieve houding

- Onder presterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een wisselende motivatie.
- Hebben een hekel aan routine.
- Verzetten zich tegen autoriteit.
- Nemen geen verantwoordelijkheid voor hun eigen daden.
- Staan onverschillig of afwijzend tegenover de school.

Bijlage 2

Begrippen

Compacten / verrijken / verdiepen / verbreden:

Doel: niet meerwerk maar meerwaarde.

Compacten is het overslaan van overbodige herhaal- en oefenstof en in bredere context het afstemmen van het leerstof aanbod op de leereigenschappen van HB kinderen.

Meestal een selectie in de hoeveelheid werk die een kind maakt, maar het is niet alleen schrappen; ook de instructie moet afgestemd worden. Laat het HB kind niet steeds luisteren naar wat het al weet, maar selecteer de voor hem relevante instructie.

Verrijken

Verrijkingsonderwijs koppelt leerdoel aan kennisontwikkeling.

Neveneffect is een positieve zelfbeeldbeïnvloeding. Verrijken leidt tot betere leerresultaten en meer welbevinden. Verrijken geschiedt in de ruimte die ontstaat door compacten.

Verdiepen= aansluiten op de basisstof en het reguliere aanbod; de stof is van een hoger niveau. Verdiepen is vaak gericht op zelfstandig leren, en doel en middel worden door de leerkracht bepaald, maar de taken bieden ruimte voor verschillende oplossingen.

Verbreden= uitbreiden van het aanbod, buiten het reguliere.

Verbredingstaken sluiten over het algemeen meer aan bij de interesse van het kind.

De taken hebben een open karakter en sluiten meer aan bij de leereigenschappen van begaafde kinderen. Verantwoordelijkheid ligt meer bij het kind dat zijn eigen leerproces ontwerpt en de leerkracht heeft vooral een coachende rol.

Versnellen

Versnellen is het volgen van het ontwikkelingsniveau van een kind door het in een hogere groep te plaatsen. Wij bieden in eerste instantie zorg in de eigen groep, in de vorm van verdiepen en verbreden. Wanneer in een individueel geval blijkt dat versnellen de meest juiste oplossing blijkt wordt dit overwogen..

Leerlingen versnellen bij voorkeur alleen in de onderbouw. Het is belangrijk dat ze onderdeel van de groep zijn en de instroom in een hogere groep wordt moeilijker naarmate de leerling ouder is en de groep langer bij elkaar is. Bij instroom van buitenaf geldt dit niet.

Een versnelling wordt overwogen en zinvol geacht wanneer het niveau van de leerling op de gebieden rekenen en taal meer dan een half jaar voor ligt op de groep.

Bijlage 3

De menstekening

De menstekening wordt gescoord volgens de normen van 'Goudenough'. De menstekening kan in combinatie met andere instrumenten gebruikt worden als index voor het cognitief functioneren (ter Laak, van Rijswijk, van Leuven & Brugman 2000).

Vanwege mogelijk aanpassingsgedrag is het van belang om de jongste kleuters de tekening niet te laten maken aan een tafelgroep met jongste kleuters. Wanneer deze kleuters een koppoteling tekenen, is de kans aanwezig, dat de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong zich aanpast en ook een koppoter gaat tekenen.

Het is van belang om de opdracht te geven 'teken een mens' en niet 'teken jezelf'.

Sommige kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong hebben namelijk een perfectionistische instelling en realiseren zich op voorhand dat het poppetje dat ze kunnen tekenen niet zal lijken op hun spiegelbeeld.

De opdracht 'teken een mens' biedt vrijheid: de kenmerken van een mens zijn twee armen, twee benen, een lijf en een hoofd.

Ieder element in de tekening waardeert men met 1 punt. Halve punten worden niet gegeven.

1. Hoofd.
2. Beide benen of één 'en profil'.
3. Beide armen.
De vingers alleen zijn niet voldoende, behalve wanneer er tussen deze en het lichaam een ruimte is vrijgelaten.
4. Romp, hetzij als een enkele lijn of in 2 dimensies.
5. Lengte van de romp groter van afmeting dan de breedte.
6. Schouders duidelijk aangegeven.
7. Armen en benen aan een willekeurig punt van de romp of aan de hals bevestigd.
8. Armen en benen op de juiste hoogte van de romp bevestigd.
- 9 Hals.
10. De omtrek van de hals vormt een voortzetting van die van hoofd, romp of beide samen.
11. Eén of beide ogen.
12. Neus.
13. Mond.
- 14 Neus en mond door twee lijntjes aangegeven.
15. Neusgaten.
16. Haren.
17. Haren beter weergegeven dan door een verbreding van het hoofd of een golvende beweging.
18. Aanduiding van kleren (knopen of hoed).

19. Twee ondoorzichtige kledingstukken (bijv. hoed, broek of jas).
20. Volledige ondoorzichtige kleding (mouwen, broekrand).
21. Vier duidelijk te onderscheiden kledingstukken (hoed, broek, schoenen, vest, das).
22. Vak- of uniformkleding zonder fouten.
23. Vingers aan beide handen of aan de enig zichtbare hand.
24. Het juiste aantal vingers aan beide handen of aan de zichtbare hand.
25. De verhouding lengte/breedte van de vingers is juist. De vingers wijken niet uiteen.
26. De duim is van de overige vingers te onderscheiden door stand en lengte.
27. Handen van vingers en arm te onderscheiden.
28. Eén of meer gewrichten van de armen is aangegeven.
29. Eén of meer gewrichten van de benen aangegeven.
30. Afmeting van het hoofd niet groter dan de helft en niet kleiner dan een tiende van de romp.
31. Lengte van de armen niet tot aan knieën reikend.
32. Lengte van de benen niet kleiner dan die van de romp en niet groter dan tweemaal de lengte van de romp.
33. De lengte van de voeten is groter dan de hoogte.
34. Zij bedraagt minder dan een derde van de lengte van het been en meer dan een tiende van de totale lengte van het been.
35. Beide benen en armen hebben twee dimensies.
36. Hiel.
37. Uitdrukking van de motorische coördinatie in de lijnen van de omtrek (het harmonisch samenwerken van de verschillende lichaamsdelen bij het weergeven van een bepaalde beweging).
38. Idem in die van de gewrichten.
39. Idem in die van de omtrek van het hoofd.
40. Idem in die van de omtrek van de romp.
41. Idem in die van de omtrek van benen en armen.
42. Idem in de symmetrie van het gelaat.
43. Oren.
44. Juiste stand en afmeting van de oren.
45. Details van de ogen. Wenkbrauwen, oogharen of beide.
46. Pupillen aangegeven.
47. Afmeting van de ogen. Lengte groter dan de hoogte.
48. De blikrichting van het oog komt in de plaatsing van de pupil in het 'en profiel' weergegeven gelaat of in de vorm van het oog (cirkelsector) tot uitdrukking.
49. Kin en voorhoofd duidelijk aangegeven.
50. Kin duidelijk van de onderlip gescheiden.
51. Hoofd, romp en voeten 'en profiel'. Eén fout wordt door de vingers gezien.
52. Foutloos profiel.

Punten	Leeftijd
2	3
6	4
10	5
14	6
18	7
22	8
26	9
30	10
34	11
38	12
42	13

De tekening wordt beoordeeld a.d.h.v. bovenstaande punten.
In het schoolarchief worden de 'waarderingen' genoteerd.
Het aantal punten geeft ook weer een signaal af!
Tijdens de leerlingenbesprekingen worden ook de gemaakte
menstekeningen besproken.

Bijlage 4

Taken voor de leerkracht:

Signalering (via toetskalender)

Voor nieuw gesignaleerde leerlingen in eerste instantie de Quickscan invullen

Bevindingen bespreken met IB-er

Eventueel DHH verder invullen (procedure beschreven in hoofdstuk signalering en diagnosticeren)

Taken voor de leerkracht na de signalering:

Indien nog niet helder; het didactisch niveau van de leerling bepalen (rekenen, spelling, begrijpend lezen)

- doortoetsen tot niveau III

Consequenties bespreken met IB-er

- versnellen
- compacten
- verrijken
- top-down leren
-
- (IB-er communiceert met andere betrokkenen)

Extra werkklapper samenstellen (zie klappers in pluskast)

- contractje bespreken met de leerling
- indien van toepassing compactingregels rekenen, spelling en taal kopiëren of printen
- verrijkingsmaterialen selecteren

Eventueel plaatsing in het Plusgroepje, waarbij we de volgende criteria in acht nemen.

Criteria deelname aan de plusgroep:

- Ontwikkelingsvoorsprong (hoge scores CITO op de belangrijkste vakgebieden: rekenen, spelling en begrijpend lezen)
- Creatieve ideeën of oplossingsstrategieën en een snel denktempo.
- Specifieke leer- en persoonlijkheidseigenschappen
- Het structureel aangeboden extra werk in de groep biedt onvoldoende uitdaging
- Missen van ontwikkelingsgelijken.